

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jarosław Matras

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek

w sprawie skazanego **Z. R.**

skazanego z art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach

szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu, w trybie art. 535 § 5 k.p.k.,

w dniu 26 września 2024 r.,

kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego na korzyść skazanego,

od wyroku Sądu Wojewódzkiego w Łodzi

z dnia 29 marca 1960 r., sygn. akt IV K 60/60

uchyla zaskarżony wyrok i Z. R.

uniewinnia od dokonania zarzuconego mu czynu.

Jarosław Matras

Wiesław Kozielowicz

Małgorzata Wąsek-Wiaderek

UZASADNIENIE

Sąd Wojewódzki w Łodzi wyrokiem z dnia 29 marca 1960 r., sygn. akt IV K 60/60, uznał Z. R. winnym popełnienia przestępstwa z art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa (Dz. U. 1946, Nr 30, poz. 192 ze zm.), i skazał go na karę jednego roku i sześciu miesięcy pozbawienia wolności. Od tego wyroku kasację złożył Prokurator Generalny. Zaskarżył ten wyrok w całości na korzyść Z. R.. W kasacji **zarzucił** rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie prawa materialnego, tj. art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa (Dz. U. 1946 r., Nr 30, poz. 192 ze zm.), polegające na uznaniu Z. R. winnym popełnienia przewidzianego w tym przepisie przestępstwa, mimo że swoim zachowaniem oskarżony nie zrealizował ustawowych znamion wymienionego przestępstwa, ani znamion żadnego innego czynu zabronionego i **wniósł** o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz uniewinnienie Z. R. od przypisanego mu czynu.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacja Prokuratora Generalnego wniesiona od skazującego Z. R. wyroku Sądu Wojewódzkiego w Łodzi z dnia 29 marca 1960 r., sygn. akt IV K 60/60, zasługuje na uwzględnienie, gdyż zasadnie podnosi mające istotny wpływ na treść wyroku rażące naruszenie przepisu prawa materialnego przez ten Sąd.

Z prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 22 marca 2023 r., sygn. akt XVIII Ko 12/20, w przedmiocie odtworzenia zniszczonych akta postępowania toczącego się przed Sądem Wojewódzkim w Łodzi o sygn. IV K 60/60, w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia postępowania w trybie kasacji, wynika, że Z. R., syn S. i A., urodzony w dniu [...]1937 r. w Ż., został w zatrzymany w dniu 3 listopada 1959 r. przez funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w P. (w dniu 4 listopada 1959 r. zastosowano wobec niego areszt tymczasowy), a następnie wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Łodzi z dnia 29 marca 1960 r., sygn. akt IV K 60/60, został skazany na karę jednego roku i sześciu miesięcy więzienia za przestępstwo z art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa z powodu przynależności i aktywnego uczestnictwa w związku wyznaniowym „[...]”. Art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie

niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa głosił, cyt. „Kto bierze udział w związku, którego istnienie, ustrój albo cel ma pozostać tajemnicą wobec władzy państwowej, podlega karze więzienia.” Pomimo niepełnych danych odnośnie zaskarżonego wyroku, a zwłaszcza braku opisu czynu przypisanego Z. R. przez Sąd Wojewódzki w Łodzi, należy w oparciu o dokumenty znajdujące się w odtworzonych aktach zaaprobować stanowisko wyrażone w kasacji, iż jego skazanie nastąpiło w związku z prowadzeniem działalności o charakterze religijnym. Aczkolwiek w dacie wydania wyroku związek wyznaniowy „[...]” był zdelegalizowany decyzją Urzędu do Spraw Wyznań w W. z dnia 2 lipca 1950 r., WW II K/2767/50, to nie można przyjąć, że decyzja ta niejako automatycznie nadawała istnieniu tego stowarzyszenia religijnego znamienia tajności. Wspólnota wyznaniowa „[...]” funkcjonowała na mocy rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 27 października 1932 r. - Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. Nr 94. poz. 808 z późn.zm.). Pomimo wspomnianej decyzji Urzędu do Spraw Wyznań z dnia 2 lipca 1950 r., wspólnota „[...]” nie zaprzestała swojej działalności religijnej i czyniła starania o uregulowanie sytuacji prawnej. Jej istnienie, ustrój oraz cel były zatem ówczesnym władzom znane i nie stanowiły żadnej tajemnicy, choćby z powodu podejmowanych przez członków wspólnoty licznych prób prawnego usankcjonowania działalności, na przykład przez przedkładanie organom władzy statutu wspólnoty i wniosków o ponowną rejestrację. W tej sytuacji należy stwierdzić, że jakkolwiek faktycznie działalność wspólnoty wyznaniowej „[...]” od lipca 1950 r. była niejako „konspiracyjna”, ale było to skutkiem polityki ówczesnych władz państwowych w sferze wyznaniowej, motywowanej ideologicznym założeniem budowania socjalizmu, a następnie komunizmu w Polsce. Represjonowanie w tamtym czasie członków wspólnoty wyznaniowej „[...]” pozostawało też w oczywistej sprzeczności z obowiązującą wówczas Konstytucją RP, poręczającą wolność wyznania, a także z przepisami dekretu z dnia 5 sierpnia 1949 r. o ochronie wolności sumienia i wyznania (Dz. U. Nr 45. poz. 334), z których to aktów prawnych wynikało, że obywatele PRL mają prawo do wyznawania jakiegokolwiek religii, do swobodnego udziału w wykonywaniu kultu religijnego albo też do niewyznawania żadnej religii. W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje pogląd, iż zakresem pojęcia „związek”, w kontekście art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy

Państwa, nie można obejmować zbiorowości wyznaniowej „[...]” będącej wspólnotą o charakterze religijnym (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 maja 1994 r., sygn. akt II KRN 60/94, Legalis, z dnia 12 stycznia 1995 r., sygn. akt II KRN 232/94, z dnia 11 stycznia 1996 r., sygn. akt II KRN 168/95, z dnia 1 marca 2006 r., sygn. akt V KK 306/05, LEX nr 180783, z dnia 14 czerwca 2013 r., sygn. akt IV KK 146/13, LEX nr 1324335, z dnia 11 lipca 2018 r., sygn. akt III KK 312/18, LEX nr 2570450, z dnia 21 listopada 2018 r., sygn. akt III KK 527/18, LEX nr 2580563). W doktrynie pojawiły się krytyczne wypowiedzi odnoszące się do tegoż poglądu (por. G. Sońta – Związek tajny w świetle wyroku składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 1995 r. i innych orzeczeń Sądu Najwyższego Ratio legis kryminalizacji udziału w związku tajnym, zam. WPP 1997, nr 3 -4, s. 42 – 61, A. Wąsek – Glosa do wyroku składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 1995 r., sygn. akt II KRN 232/94, zam. Państwo i Prawo 1996, nr 2, s. 106-112). Wskazuje się jednak przy tym, iż w opisanej sytuacji, przy przyjęciu założenia, że z formalnego punktu widzenia członkowie związku wyznaniowego „[...]” należeli do związku tajnego w rozumieniu art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa, to biorąc pod uwagę charakter czynu, oraz ówczesne realia życia społeczno – politycznego należy uznać, że nie dopuścili się zarzucanego im przestępstwa określonego w tym przepisie, a to wobec braku w ich czynie elementów społecznego niebezpieczeństwa (społecznej szkodliwości). Zarysowana rozbieżność poglądów prawnych nie ma dla przedmiotowej sprawy większego znaczenia, gdyż przy przyjęciu każdego z nich, wynik rozważań będzie taki sam, tzn. ustalenie, że zachowanie Z. R. nie stanowiło przestępstwa z art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa. W tym stanie rzeczy skoro orzekający w niniejszej sprawie Sąd Wojewódzki w Łodzi wadliwie zastosował przepis ówczesnie obowiązującego karnego prawa materialnego - tj. art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa, albowiem dokonał błędnej oceny przestępności czynu zarzucanego Z. R., Sąd Najwyższy uwzględniając kasację Prokuratora Generalnego, na mocy art. 537 § 2 k.p.k., uchylił zaskarżony tą kasacją wyrok Sądu Wojewódzkiego w Łodzi z dnia 29 marca 1960 r., sygn. akt IV K 60/60, i uznając że

skazanie Z. R. było oczywiście niesłuszne uniewinnił go od dokonania zarzucanego czynu.

Jarosław Matras Wiesław Kozielowicz Małgorzata Wąsek-Wiaderek

[PGW]

[ms]